

ПРАВНИ СТАВ

ИМОВИНА ДРУШТВЕНИХ ПРЕДУЗЕЋА ОРГАНИЗОВАНИХ ПРЕМА УРЕДБИ ВЛАДЕ РС О ОРГАНИЗОВАЊУ ДЕЛОВА ПРЕДУЗЕЋА ЧИЈЕ ЈЕ СЕДИШТЕ НА ТЕРИТОРИЈИ РЕПУБЛИКЕ БиХ, ХРВАТСКЕ И СЛОВЕНИЈЕ, ПРЕДСТАВЉА САСТАВНИ ДЕО СТЕЧАЈНЕ МАСЕ

Имовина друштвених предузећа организованих према Уредби Владе РС о организовању делова предузећа чије је седиште на територији Републике Босне и Херцеговине, Републике Хрватске и Републике Словеније из 1992. године, односно на основу Уредбе о заштити имовине и делова предузећа чије је седиште на територији бивших република СФРЈ („Сл. гласник РС“, бр.31/01, 61/08,109/08, 14/09, 40/09, 79/09, 111/09, 61/10 и 73/11), представља саставни део стечајне масе.

Сва средства остварена продајом имовине у стечајном поступку или продајом стечајног дужника као правног лица, могу служити намирењу стечајних поверилаца, јер се након отварања стечајног поступка одредбе других закона не примењују, већ се примењује овај посебни закон.

Образложење

Привредни суд у Београду је дана 28.10.2022. године доставио Врховном суду захтев за покретање поступка ради решавања спорног правног питања на основу члана 180. ЗПП.

Спорно правно питање гласи:

Постоји ли могућност уновчења имовине стечајних дужника, односно продаје стечајног дужника као правног лица ако су они основани на основу Уредбе Владе РС о организовању делова предузећа чије је седиште на територији Републике Босне и Херцеговине, Републике Хрватске и Републике Словеније из 1992. године, односно на основу Уредбе о заштити имовине и делова предузећа чије је седиште на територији бивших република СФРЈ („Сл. гласник РС“, бр.31/01, 61/08,109/08, 14/09, 40/09, 79/09, 111/09, 61/10 и 73/11).

Материјално правни прописи релевантни за одговор на спорно питање су:

Уредба о привременој забрани располагања одређеним непокретностима, покретним стварима и правима која је била на снази („Сл. гласник РС“, бр.49/91, 50/91, 55/91, 29/92, 46/92 и 50/95), која је била на снази од 15.08.1991. године до 26.07.2008. године;

Уредба о организовању делова предузећа чије је седиште на територији Републике БиХ, Републике Хрватске и Републике Словеније („Сл. гласник РС“, бр.6/92, 51/92, 75/93, 68/94, 53/95 и 18/98), која је била на снази од 20.02.1992. до 01.02.2001. године;

Уредба о заштити имовине делова предузећа чије је седиште на територији бивших република СФРЈ („Сл. гласник РС“, бр.31/2001, 61/2008, 109/2008, 14/2009, 40/2009, 79/2009, 111/2010 и 73/2011), која је на снази од 01.06.2001. године и данас је у важности;

одредбе раније важећег Закона о приватизацији („Сл. гласник РС“, бр.38/2001, 18/2003, 45/2005, 123/2007 и 123/2007-др), на снази од 03.01.2008. године.

По Уредби о привременој забрани располагања одређеним непокретностима, покретним стварима и правима, било је привремено забрањено располагање непокретностима, покретним стварима и правима која се налазе на територији РС, а чији су власници, односно корисници правна лица и имаоци радњи са седиштем на територијама република које нису чланице СРЈ. Чланом 3. Уредбе је било прописано да судови и други органи у Републици неће признати правне последице располагања непокретностима супротно одредбама ове уредбе. Изузетно, чланом 3а Уредбе, прописано је под којим условима Министарство финансија може, на захтев предузећа, односно другог правног или физичког лица одлучити да се одређена непокретност, покретна ствар или право изузме од забране из члана 1. Уредбе.

Према Уредби о организовању делова предузећа чије је седиште на територији Републике БиХ, Републике Хрватске и Републике Словеније, пре доношења одлуке о организовању предузећа у друштвеној својини, односно припајању другом предузећу у друштвеној својини, пословна јединица је била дужна да у року од осам дана од дана ступања на снагу ове уредбе, поднесе захтев за процену вредности друштвеног капитала Дирекцији за процену вредности капитала, са документацијом и подацима набројаним у члану 2. Уредбе, између осталог, са пописом средстава са билансом стања на дан 31. децембра 1991. године. Одредбама Уредбе је било прописано да надлежно министарство одлучује о условима и начину коришћења средстава пословне јединице уколико она не донесе одлуку о организовању предузећа у друштвеној својини и не изврши упис у судски регистар, односно не донесе одлуку о припајању другом предузећу у друштвеној својини или не поднесе захтев у смислу члана 2. став 1. Уредбе. Чланом 11. Уредбе је било прописано да организована предузећа и њихови правни следбеници не могу да отуђују средства у друштвеној својини која користе, да га оптерете хипотеком и располажу на други начин без сагласности Владе РС, осим продаје производа и услуга из оквира регистроване делатности. Такође, да не могу вршити статусне, организационе промене, нити вршити претварање друштвене имовине у друге облике својине без сагласности Владе РС. У случају стицања услова за отварање стечаја, ликвидације или принудног поравнања у предузећу у коме су припојени делови предузећа у смислу члана 1,4 и 11 Уредбе, или у случају да се утврди да се припојена имовина и средства нерационално користе, односно користе супротно њиховој намени или им се наноси штета већег обима,

Влада РС је могла, на предлог надлежног министарства, одлучити да се средствима која су припојена оснује ново друштвено предузеће.

Из наведених одредби произлази да се ради о имовини чије је располагање било забрањено, односно које је изузетно дозвољено и то уз сагласност надлежних државних органа.

Према Уредби о заштити имовине делова предузећа чије је седиште на територији бивших република СФРЈ, која је и данас на снази, прописано је да се овом уредбом уређује заштита друштвене имовине делова предузећа у Републици Србији, чије је седиште на територији република бивше СФРЈ и то Републике БиХ, Републике Словеније и Републике Хрватске; затим заштита права запослених у тим пословним јединицама, као и попис делова предузећа из Републике Србије на територији наведених република бивше СФРЈ.

Према члану 2. Уредбе, почетна имовина за оснивање предузећа из става 1. овог члана је имовина пословне јединице са билансним стањем на дан 31.12.1991. године. Осталим одредбама, предвиђено је учешће надлежних државних органа у доношењу одлука о организовању предузећа, односно о условима и начину коришћења средстава.

Тако према члану 4. Уредбе министарство врши контролу и верификацију процене вредности друштвеног капитала које користи пословна јединица на начин и по поступку утврђеном законом којим се уређују услови и поступак претварања друштвене својине у друге облике својине.

Према члану 5. надлежно министарство одлучује о условима и начину коришћења средстава пословне јединице, ако запослени у пословној јединици у прописаном року не одлуче о организовању друштвеног предузећа или о припајању другом друштвеном предузећу, односно ако не поднесу захтев за упис у судски регистар или не поднесу захтев за контролу и верификацију процене вредности друштвеног капитала.

Сходно члану 6. Уредбе, запослени у пословној јединици не могу да отуђују средства која користе, оптерете ова средства хипотеком или располажу њима на други начин до организовања пословне јединице као друштвеног предузећа, односно припајања другом друштвеном предузећу.

Сходно члану 11. Уредбе, предузеће или друго правно лице које је настало организовањем од пословне јединице или предузећа којима су припојена средства пословне јединице, као и правни следбеници ових субјеката, не могу да отуђују средства у друштвеној својини која користе, оптерете хипотеком или располажу на други начин без сагласности Владе РС, осим продаје производа и услуга у обављању регистроване делатности.

Без сагласности Владе не могу вршити статусне и организационе промене нити вршити претварање друштвене својине у друге облике својине. Чланом 12. Уредбе, уређено је овлашћење Владе РС да на предлог надлежног министарства одлучи да се средствима која су припојена оснује ново друштвено предузеће уколико се стекну услови за отварање стечаја, ликвидације или принудног поравнања у предузећу у коме су припојени делови предузећа у смислу члана 2, 5. и 11. Уредбе, или уколико се припојена имовина и средства користе нерационално, односно супротно њиховој намени или им се наноси штета већег обима.

Уредбом није уређено да је потребно прибављање сагласности Владе РС на предлог надлежног министарства, ни у вези са покретањем поступка стечаја над субјектима организованим од пословних јединица, нити је предвиђено учешће у току спровођења стечајног поступка. Из тога би се могло закључити да су за све одлуке надлежни органи стечајног поступка, као и у свим другим случајевима када се у својству стечајног дужника јављају друштвена предузећа.

Изменама раније важећег Закона о приватизацији прописана је могућност приватизације наведених субјеката. Чланом 3. став 5. закона било је прописано да се у складу са одредбама овог закона, приватизује капитал и имовина у друштвеним предузећима основаним од делова предузећа у РС, чије је седиште на територији република бивше СФРЈ, а одредбом члана 61. став 2. истог закона, да се средства остварена од продаје капитала и имовине из члана 3. став 5. овог закона, користе за спровођење споразума који се односе на питање сукцесије са бившим републикама СФРЈ. Важећи закон не садржи такве одредбе.

На основу цитираних одредби се може извести закључак да је од почетка до данас спорна имовина у посебном правном режиму, па и у односу на друга друштвена предузећа:

- у првој фази (фази оснивања друштвених предузећа или припајања другом друштвеном предузећу) имовина пословних јединица предузећа са седиштем на територији бивших република није била у слободном промету и располагање са том имовином је било забрањено, чак и између друштвених предузећа;
- у одређеним случајевим (недоношење одлуке о организовању, неподношење регистрационе пријаве и слично), надлежни државни орган (Влада, на предлог министарства) је имао овлашћење за доношење одлуке о начину коришћења тим средствима (давање на привремено коришћење, давање у закуп..), али не и овлашћење за отуђење имовине;
- скоро идентично решење је предвиђено важећом Уредбом о заштити имовине делова предузећа чије је седиште на територији бивших република СФРЈ;

- изменама ранијег Закона о приватизацији предвиђена је по први пут могућност трансформације ове имовине у друштвеној својини у друге облике својине, с тим да су остварена средства од те имовине имала посебну намену, што је подразумевало да се и у поступку приватизације, морају раздвојити средства која су била почетни улог приликом организовања ових друштвених предузећа са билансним стањем на дан 31.12.1991. године од средстава која су стечена редовним пословањем ових предузећа до дана отварања стечајног поступка. Важећи закон не садржи такве одредбе.

Одредбом члана 101. став 1. Закона о стечају јесте прописано да је стечајна маса целокупна имовина стечајног дужника, у земљи и иностранству на дан отварања стечајног поступка, као и имовина коју стекне током стечајног поступка. Из основних начела поступка произлази да је циљ стечајног поступка намирење поверилаца стечајних дужника, да се стечајна маса формира и уновчава ради деобе и намирења стечајних поверилаца.

С обзиром на изложено, релевантан пропис за решавање спорне ситуације је искључиво Закон о стечају.

(Правни став усвојен на седници Грађанског одељења Врховног суда одржаној 6.6.2023. године)